

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ พลวัตของการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ
ของชุมชนชาวแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

ชื่อผู้เขียน นางสาวดารวรรณ ทัยคุปต์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ธีสุวรรณ	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัยฎางค์ โปราณานนท์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ ภูประเสริฐ	กรรมการ
อาจารย์คณิต ธนุธรรมเจริญ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง พลวัตของการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชาวแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อศึกษาการจัดการองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดให้พื้นที่ชุมชนชาวแพ แม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานีเป็นพื้นที่ศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนชาวแพแม่น้ำสะแกกรังในยุคประมงพื้นบ้านมีวิถีชีวิตที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีชีวิตเพื่อการหาอยู่หากิน มีระบบความคิด คุณค่า และความเชื่อที่คอยกำกับดูแลให้ใช้ทรัพยากรอย่างทะนุถนอม และเชื่อมโยงไปถึงระบบความสัมพันธ์ของชุมชนที่เป็นไปด้วยความเกื้อกูล โดยมีเป้าหมายคือการอยู่รอดร่วมกันของชุมชนเป็นที่ตั้ง เมื่อเข้าสู่ยุคประมงพาณิชย์ การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของชุมชน และการเข้ามาของภาครัฐทำให้วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นการทำมาค้าขาย โดยมีเป้าหมายคือความร่ำรวย และใช้

ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคที่ไร้ขีดจำกัด จนเกิดความเสื่อมโทรมลง นอกจากนี้ยังส่งผลให้ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในเชิงผลประโยชน์

แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงก็ไม่ได้เข้ามาทำลายวิถีชีวิตและคุณค่าดั้งเดิมของชุมชนทั้งหมด กระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวบนรากฐานวัฒนธรรมชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง

ในยุคปัจจุบันชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาภัยธรรมชาติและสารเคมีจากการเกษตรกรรมในเขตต้นน้ำที่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมจัดการได้ ทรัพยากรของชุมชนเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวแพเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ด้วยการหวนกลับมาทำประมงพื้นบ้าน แต่บางส่วนของภาคีนั้นต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดก็เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้ากับผู้ที่มีความจำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรในระยะยาว ในขณะเดียวกันระบบความคิด คุณค่า และความเชื่อในปัจจุบันได้อ่อนกำลังลงไม่สามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการจัดระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติได้ดังเดิม

ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงชุมชนมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดตลอดเวลา ทั้งนี้การปรับตัวในระยะแรกมุ่งไปที่ระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันเองภายในชุมชน ในปัจจุบันการปรับตัวมุ่งไปที่การค้าขายและปรับให้มีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้มีกระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญ แต่การปรับตัวยังเป็นไปในระดับปัจเจก เนื่องจากความแตกต่างทางฐานะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงปัจจัยจากภายนอก อย่างไรก็ตามกระบวนการเรียนรู้และความสามารถในการปรับประยุกต์ที่ยังคงอยู่บนรากฐานของภูมิปัญญาเดิมถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงความเป็นตัวตนอยู่ได้ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

ในปัจจุบันชุมชนชาวแพยังคงรักษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเอาไว้ได้ องค์ความรู้สำคัญ ได้แก่ การสร้างเรือนแพ และการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน โดยมีการจัดการองค์ความรู้ในยุคประมงพื้นบ้านผ่านสถาบันทางสังคม ได้แก่ บ้าน วัด และชุมชน ในปัจจุบันสถาบันดังกล่าวได้ถูกลดทอนบทบาทลง ทำให้องค์ความรู้ต่างๆเริ่มเจือจางลง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพนั้น มีสาเหตุหลายประการ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ การเข้ามาของเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่ ภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทในการชี้นำชุมชน กระบวนการเรียนรู้ การสื่อสารและการคมนาคม ตลอดจนผู้นำทางภูมิปัญญาของชุมชน

Independent Study Title	Dynamics of Living as Related to Natural Resource of Floating House (Ruen Pae) Community on Sakae Krang River in Utai Thani Province	
Author	Miss Lawan Thaiyakup	
M.A.	Man and Environment Management	
Examining Committee	Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuan	Chairman
	Asst. Prof. Usdanka Porananond	Member
	Asst. Prof. Kannikar Bhuprasert	Member
	Lect. Khanit Thanuthamcharoen	Member

Abstract

The purpose of this study were to study: 1) the Changing of the way of life in the Chao Pae Community 2) the knowledge management in natural resources management and 3) the factors that had influence on the way of life in the community. This study is a qualitative study and the chosen area was the Chao-Pae community on the Sakaekrungs river, Utai Thani Province.

The results of the study were as that the way of life was harmonious with nature in the first period. Living was simple and they used natural resources reasonably. The aim was living together and helping each other. When it turned to the second period, the way of life was changed by the government and civilization. Many people became merchants and the aim was wealth. They used natural resources to respond their unlimited demand. That affected on environment and relationship in the community.

However in changing did not destroy all of the old way of life, Some of them could adjust themselves and get along with their society.

The community had to face natural disaster and the problem about chemical substances mixing in natural water in Agriculture. Natural resources were degenerated continually. That was the reason to do fishery like the old days. There were contradictions between the people who wanted to earn lots of money from natural resources and the people who wanted to earn enough to survive and saved the resources of the future. Local customs old faiths could not control people's mind and manner anymore.

Life would find the way to survive. The community has a variety of occupations. Many people could deal with problems but some of them couldn't. One of all reasons was poverty. Local wisdom was still the heart of the community cum their it was reduced importance.

There were many factors that made the way of life change such as natural resources changing, new technology, government's leading and local wisdom leader of the community.